

Fahmidda Baaritaannada Dhalaanka ee cunugaaga

Ohio
Waaxda Caafimaadka

Maxuu cunuggaygu ugu baahan yahay baaritaanka dhalaanka?

Waaliddiinta oo dhami waxay jecelyahiin inay caruurtoodu caafimaad qabaan. Dhalaanka qaar markay dhashaan umuugda inay si fican u caafimaad qabaan, ayaa qabi kara dhibaatooyin wax u dhimi kara koritaankooda iyo kobacooda. Baaritaanka dhalaanku waxuu ka baarayaa xaalado badan oo caafimaad oo aan muuqan markay dhashaan, laakiin u baahan daaweyn. Marka dhibaataada caafimaad la ogaado waqti yar dhalashada ka dib, dhalaanku waxay dhaqso ku helayaan daawaynta ay ubaahanyahiin. Baaritaanka dhalaanku waxuu kor u qaadayaa caafimaadka iyo koboca dhalaanka.

Sanad walba Ohio dhexdeeda, in ka badan 500 oo dhalaan ah, una baahan daryeel daawo ayaa lagu ogaaday baaritaanka lagu sameeyo dhalaanka. Qiyaastii 200 oo dhalaan ah ayaa dhagala' ama aan si fican wax u maqlihn, qiyaastii 80 dhalaan ah ayaa qaba xaalad jirada wadnaha oo qatar ah, qiyaastii 300 ayaa ayaguna qaba xaalado caafimaad oo khatar ah oo lagu ogaan karo baaritaanka dhiigooda.

Baaritaan nooc ee ah ayaa lagu samaynayaa cunuggayga?

Ohio waxay doonaysaa inay difaacdo caafimaadka dhalaanka oo dhan; sidaa darteed gobolku waxuu u baahan yahay in dhalaanku helaan saddex baaritaan oo kala duwan inta aysan isbitaalka ka bixin:

- Baaritaanka maqalka ee halista maqal-la'aanta (dhagala'aanta);
- Baaritaanka Ogsijiinka dhiiga ku jirta (Pulse oximetry) oo ah baaritaan lagu ogaado dhibaatooyinka samayska wadnaha; iyo
- Baaritaan dhibic dhiig ah oo lagu baarayo xaalado caafimaad oo khatar ah.

Dhibaatooyinkee caafimaad ayay Ohio baartaa?

■ Baaritaanka maqalka

Baaritaanka maqalku waxuu cadaynayaa khatarta dhagabeelka (maqal-la'aanta). Maqal-la'aanta waxaa sababi kara waxyaabo badan oo kala duwan. Horay u ogaanshaha maqal-la'aantu waxay cunuggaaga ka caawinayaa inuu kor u qaado xirfaddiisa luuqad, hadalkiisa iyo xariirka dadka la samaynayo.

■ Baaritaanka ogsijiinta dhiigga ku jirta (Pulse oximetry)

Waxaa jira jirooyin badan oo wadnaha oo lagu dhasho. Ohio dhexdeeda, baaritaanka ogsijiinta dhiigga ku jira waxaa loo isticmaalaa in lagu ogaado todoba nooc oo jirooyinka wadnaha ah oo ay ku jiraan: Kobac-la'aanta dhanka bidix ee wadnaha, kala xirnaanta wadnaha iyo sambabka, isufurnka wadnaha oo afar qayb saameeya, xididdada sambabka oon wadnaha ku xirnayn, kala jeedka halbowlayaasha wadnaha, isufuranka-wadnaha iyo wadnaha leh halka halbowle oo kaliya.

■ Baaritaanka dhibic dhiig ah

Ohio waxay dhibaatooyin caafimaad oo kala duwan ka baartaa dhibico dhiig ah. Xaaladaha lagu daray baarintaanka dhalaanka dhawaan dhashay ee Ohio waxaa ku taliyay March of Dimes iyo Waaxda Caafimaadka iyo Adeegyada Bulshada ee Maraykanka (Liiska oo dhan waxaa laga heli karaa dhamaadka buug-yarahan; macluumaad buuxana waxaa lagaheli karaa websaydhkeena:

<https://www.odh.ohio.gov/odhprograms/phl/newbrn/nbsdisorderslist.aspx>).

Sidee iyo goorma ayaa cunuggayga loo baarayaa?

■ Baaritaanka maqalka

Inta aan isbitaalka laga bixin ayaa maqalka cunuggaaga la baarayaa. Intabadan waxaa lagu sameeyaa qolka hooyada ama qaybta xanaanda dhalaanka. Waxay qaadanaysaa 15 daqiiqo oo kaliya, cunuggaaguna wuu seexan karaa inta lagu jiro baaritaanka. Waxaa jira laba imtixaan oo kala duwan oo loo isticmaalo baaritaanka. Cunuggaagu waxaa lagu samayn karaa mid ama labada baaritaan ee hoose

● Jabaq-baaraha Dhagta

(Otoacoustic Emissions ama OAE): Imtixaankani waxuu isticmaalayaa xunbo yar oo jilicsan ama caarado caag ah. caaradahan ayaa la galinayaa gudaha dhagta cunugga, cunugguna waxuu maqlayaa dhawaaq fudud. Jabaqyada yar ee dhagta cunuggu maqasho ayaa la duubayaa si loo arko in dhagta gudaheedu ay si fiican u shaqaynayso.

● Falcelinta Maqalka ee Maskaxda (Auditory Brainstem Response ama ABR):

Imtixaankan waxaa la isticmaalaa sharootooyin lagu dhajiyo wajiga cunugga, garbaha iyo qoorta; ka dibna sameecado yar ayaa la saaraa dhagta cunugga ama caarado yar ayaa la galiyaa dhagta cunugga, cunugguna waxuu maqlaa cod fudud. Imtixaankan waxuu xogta ka duubaa neerfaha maqalka.

■ Baaritaanka ogsijiinta dhiigga ku jirta (Pulse oximetry)

Baaritaanka ogsijiinta dhiiga ku jirta waa imtixaan sahlan, xanuun aan lahayn oo inta badan la sameeyo 24 ka dib marka ilmahu dhasho. Mashiin lagu magacaabo cabiraha ogsijiinta dhiigga ayaa cabira inta ogsijiin ku jirta dhiigga cunugga, isagoo isticmaalaya dareemayaal la saarayo oogada cunugga. dareemayaasha waxaa inta badan la saaraa calaacasha ama cagta.

■ Baaritaanka dhibic dhiig ah

Dhowr dhibcood oo dhiig ah ayaa laga qaadaa duritaan lagu sameeyay cirribta cunuggaaga. Duritaanka cirribta waxaa inta badan la sameeyaa maalinta ka danbaysa marka cunuggu dhasho. Dhibcaha dhiigga ah waxaa loo diraa Shaybaarka Waaxda Caafimaadka ee Ohio, halkaas oo lagu sameeyo baaritaano xaalado caafimaad oo kala duwan.

Waa sidee haddii aan cunuggaygu ku dhalan isbitaal?

Dhamaan ilmaha ku dhashay Ohio oo dhan waa inay helaan baaritaanka dhalaanka. Haddii aanu cunuggaagu ku dhalan isbitaal, la xariir umulisadaada, dhakhtarkaaga, ama waaxda caafimaadka ee kuu dhow, si ay kaaga caawiyaan qabanqaabinta baaritaanka dhalaanka. Degmooyinka qaarkood, baaritaanka waxaa lagu samayn karaa gurigaaga. Waa muhiim in baaritaanka dhibicda dhiig ah la sameeyo ugu yaraan 24 saac dhalashada cunugga ka dib, laakiin ka hor maalinta ay 6 maalmood jiraan.

Sidee ayaan ku ogaan karaa natiijada cunuggayga?

■ Baaritaanka maqalka

Natiijada baaritaanka maqalka ee cunuggaaga shaqaalaha isbitaalka ayaa kugu siinaya qoraal ahaan inta aadan isbitaalka ka bixin. Shaqaalaha isbitaalka ayaa sidoo kale kaa caawinayaa inay kuu sameeyaan balan qiimayn maqal haddii loo baahdo baaritaan dheeri ah.

■ Baaritaanka ogsijiinta dhiigga ku jirta

Bixiyaha daryeelka caafimaad ee cunuggaaga ayaa ku siinaya natiijada baaritaanka. Haddii natiijadu aanay waxba soo saarin, cunuggagu waxuu leeyahay heerkii loo baahnaa ee ogsijiinta. Natiijadu haday wax soo saarto, cunuggagu waxaa dhiiggiisa ku jirta ogsijiin yar. Tan macnaheedu ma aha in cunuggaagu uu mar walba qabo jirada wadnaha. Tan macnaheedu waxuu yahay in bixiyaha daryeelkaaga caafimaad uu sii wadidoono inuu la socdo cunuggaaga oo uu ku celiyo imtixaanka waxyar ka dib ama uu sameeyo nooc kale oo imtixaan loo yaqaano echocardiogram.

■ Baaritaanka dhibic dhiig ah

Marka baaritaanka la dhameeyaba natiijada baaritaanka dhibicda dhiigga ah ee cunuggaaga waxaa loo dirayaa isbitaalka uu cunuggu ku dhashay iyo daryeel bixiyaha caafimaad ee cunuggaaga. Natiijooyinku intabadan waxay diyaar noqdaa laba asbuuc gudahood. Dhalaanka badankiis, natiijada baaritaanku waxay sheegtaa inay caadi yahiin, waaliddiintuna natiijada baaritaanka caafimaadka cunugga ayay ka helayaan. Haddii baaritaanku uu sheego in caafimaadka cunuggu uusan caadi ahayn, daryeel bixiyahu waxuu la xariirayaa qoyska si ay u sameeyaan baaritaan dheeri ah.

Waa muhiim in isbitaalkaaga iyo daryeel bixiyahaaga caafimaad aad siiso cinwaanka gurigaaga iyo lambarka talefoonkaaga oo sax ah si ay kuu soo wacaan haddii loo baahdo

Maxaa dhacaya haddii cunugaygu u baahdo baaritaan dheeri ah?

Dayreel bixiyaha caafimaad ee cunuggaaga ayaa kula soo xariiraya haddii cunuggagu u baahanyahay baaritaan dheeri ah. Asaga ama ayada ayaa kuu sheegidoona sababta uu cunuggu ugu baahan yahay in la baaro, iyo tilaabooyinka la qaadayo. Haddii cunuggaagu u baahdo baaritaano dheeri ah, raac talada daryeelka bixiyaha caafimaad. Qaar ka mid ah baaritaanka waxay ubaahanyihiin in loo sameeyo si saxsan, baaritaano kalena waxaa loo baahan karaa marka cunuggaagu uu yara waynaado. Xaaladaha qaar, cunuggaaga waxaa loo dirayaa dhakhtar taqasus u leh.

■ Baaritaanka maqalka

Haddii uusan cunuggaagu ku baasin, cunuggaaga waxaa baaritaan dheeri ah loogu dirayaa dhakhtarka maqalka inta lagu jiro laba ilaa saddex asbuuc. Haddii uusan cunuggaagu wax maqlin, Barnaamijka Maqalka Dhalaanka ayaa u diraya cunuggaaga adeegyo guriga lagu siiyo oo xili hore wax looga qabto, si looga caawiyo inay ka horumaraan luuqadda iyo la xiriirka dadka. Marka maqal-la'aanta cunugga horay loo ogaado, micnaheedu waa in waqti hore la kobcin karo xirfaddooda la xariirka dadka. Tani waxay muhiim u tahay kobaca, horumarka waxbarasho, heerka aqoon iyo kobaca dareenka-bulsho.

■ Baaritaanka ogsijiinta dhiigga ku jirta (Pulse oximetry)

Haddii cunuggaagu uusan ku baasin baaritaanka ogsijiinta dhiigga ku jirta, baaritaano dheeri ah ayaa lagu samaynayaa si loo eego jiro wadnaha ah oo ay ku dhasheen. Baaritaananadan waxaa la samayn karaa inta aanu cunuggaagu ka bixin isbitaalka ama cunuggaag waxaa loo gudbin karaa dhakhtar ku taqasusay wadnaha caruurta, si uu ugu fidiyo daryeel dheeri ah oo caafimaad. Jirada wadnaha oo khatar ah oo lagu dhasho waxay u baahan tahay in wax laga qabto asbuucyada ama bilaha ugu horeeya ee cunugga, si looga hortago dhimasho ama curyaanimo joogto ah.

■ Baaritaanka dhibic dhiig ah

Hadii baaritaanka dhibicda dhiigga ah ee cunuggu keento natiijo aan caadi ahayn, daryeel bixiyaha caafimaad ee cunuggaaga ayaa isla markiiba diyaarinaya baaritaan dheeri ah. Xaaladaha qaar, cunuggaaga waa loo gudbinayaa dhakhtar taqasus u leh. Waxaa muhiim ah in dhakhso loo garto dhalaanka qaba xaaladahan, si ay u bilaabaan daaweyn caafimaad oo kor u qaadda caafimaadkooda iyo kobocooda sida ugu dhakhsaha badan.

Maxaa dhacaya haddii aan su'aal qabo?

- Waydii daryeel bixiyaha caafimaad ee cunuggaaga haddii aad qabto su'aalo ama walaac.
- Baaritaanka Dhalaanka ka eeg websaydhka Waaxda Caafimaadka ee Ohio: www.odh.ohio.gov/odhPrograms/phl/newbrn/nbrn1.aspx.

Ma in cunuggayga la baaraa?

Baaritaanka dhalaanku waxay badbaadinaysaa nolol waxayna kor u qaadaysaa caafimaadka dhalaanka; sharciga Ohio waajib ayuu ka dhigayaa in la baaro dhamaan dhalaanka ku dhasha Ohio. Xaaladaha qaar waalidku way diidi karaan baaritaanka dhalaanka lagu sameeyo.

Waaliddiintu waxay diidi karaan baaritaanka dhalaanka nooc walba haddii uu lid ku yahay diintooda. Waalidkuna waxay sabab walba u diidi karaan baaritaanka maqalka. Waaliddiinta diidan baaritaanka dhalaanka dhawaan dhashay waa inay saxiixaan foom sheegaya inay diidan yahiin baaritaanka cunuggooda.

Sharciga Ohio waxuu sidoo kale siinayaa waaliddiinta doorashada inay diidaan baaritaan hal xaalad caafimaad oo la yiraahdo jirada Krabbe taas oo ku jirta baaritaanka dhibicda dhiigga. Krabbe laguma talin in lagu daro baaritaanka dhibicda dhiigga ilaa iyo heer dalkoo dhan ah. Krabbe waa jiro dhif ah oo waxyeelo weyn ku keenta maskaxda qofka iyo dareemayaasha muddo ka dib. Ma jirto daawo la aqoonsan yahay oo lagu daaweeyo Krabbe. Haddii la ogaado in yar dhalashada ka hor, xaaladaha qaar, taalaal dhuuxa lafta oo la sameeyo asbuucyada ugu horeeya ayaa hakin kara koritaanka cudurka. Waaliddiinta Ohio ku nool waxay leeyahiin doorashada inay sabab walba udiidaan baaritaanka dhibicda dhiigga ee Krabbe. Haddii aadan u baahnayn in cunuggaaga laga baaro jirada Krabbe, waa inaad kalkaalisada isbitaalka ama umulisada ku wargalisaa inaad diidan tahay baaritaankan marka saamiga dhiigga ee cunugga la qaado. Sharci ahaan baaritaanka Krabbe oo kaliya ayaa la ogol yahay in la diidi karo; baaritaanka dhibcaha dhiigga ee jirooyinka kale waa la samaynayaa.

Xaaladaha caafimaad ee ku jira baaritaanka dhibicda dhiiga ah

Dhibaatooyinka Amiino Asidhka (Amino Acid Disorders) waxaa sababa ilmaha oo aan awoodin inay si fiican u isticmaalaan amiino asidhyo cunada ku jira. Kiimikooyin khatar ah ayaa jirka ku bata, laga bilaabo in yar dhalashada kadib, waxayna waxyeelo u gaysan kartaan maskaxda iyo xubno kale. Cunooyin gaar ah ama kaabayaal ayaa caawin kara in la daaweeyo dhibaatooyinkan, oo xakameeyaan ama ka hortagaan waxyeelo sii badata. Barnaamijka Ohio waxuu baaraa dhibaatooyinka amiino asidhyada ee soo socda: Arginemia (ARG), Argininosuccinic Acidemia (ASA), Citrullinemia Nooca I (CIT) iyo Type II (CIT II), Homocystinuria (HCY), Hypermethioninemia (MET), Jirada Maple Syrup Urine (MSUD), Phenylketonuria (PKU), Tyrosinemia Nooca I (TYR I), Nooca II (TYR II) iyo Nooca III (TYR III).

Dhibaatooyinka Asidhka Dufanka (Fatty Acid Disorders) waxay carqaladayn karaan awoodda jirku uu dufanka ugu badalo tamar. Dhalaanka qaba dhibaatooyinka asidhka dufanka waxay qabi karaan dhibaatooyinka wadnaha, neeftoo dhib noqota, qalal, tabardaro saa'id ah iyo dhimasho. Cunno qaadasho khaas ah, in joogto wax loo cuno, iyo daawayn ayaa caawin kara ka hortagga astaamaha. Barnaamijka Ohio waxuu baaraa dhibaatooyinka asidhka dufanka: Carnitine Acylcarnitine Translocase Deficiency (CACT), Carnitine Palmitoyl Transferase Deficiency Nooca II (CPT II), Carnitine Uptake Defect (CUD), Glutaric Acidemia Nooca II (GA-2), Long-Chain Acyl-CoA Dehydrogenase Deficiency (LCHAD), Medium Chain Acyl-CoA Dehydrogenase Deficiency (MCAD), Trifunctional Protein Deficiency (TFP), Very Long-Chain Acyl-CoA Dehydrogenase Deficiency (VLCAD).

Dhibaatooyinka Asidhka Jirku Sameeyo (Organic Acid Disorders) waxay dhacdaa marka jirka dhalaanku aanu qaar haraaga ka mid ah uusan dhiigga ka saari karin. Tan waxay keenaysaa matag, sonkorta dhiigga oo dhacda, suuxid ama dhimasho. Daawaynta waxaa ku jiri kara cunooyin khaas ama ama daawo. Barnaamijka Ohio waxuu baarayaa dhibaatooyinka soo socda ee asidhka jirku sameeyo: 2-Methylbutyryl-CoA Dehydrogenase Deficiency (2MBG), 3-Hydroxy-3-Methylglutaryl-CoA Lyase Deficiency (HMG), 3-Ketothiolase Deficiency (BKT), 3-Methylcrotonyl-CoA Carboxylase Deficiency (3MCC), Glutaric Acidemia Type I (GA-1), Isobutyryl-CoA Dehydrogenase Deficiency (IBG), Isovaleric Acidemia (IVA), Methylmalonic Acidemia (MMA), Multiple CoA Carboxylase Deficiency (MCD), Propionic Acidemia (PROP).

Ka-maqaanta Biotinidase waxay dhacdaa marka dhalaanku aanay si fiican u isticmaali karin fiitamiinka biotin. Dhibaatooyin faruurac oogada, qalal, wax maqal-la'aan, ama gaabin ku dhaca koboca, waxaana looga hortagi karaa in biotin dheeri ah lagu daro cunada.

Dhibaataada Qanjirada Adrinaalka ee Lagu Dhasho (Adrenal Hyperplasia ama CAH) waxay dhacdaa marka jirku uusan samayn qaar hoormoonada qanjirada adrinaalka lagu sameeyo ka mid ah. Dhalaanka xaaladdan ku dhasha waxaa ku dhici kara marxalado fuuq-bax iyo suuxdin ah oo nafta halis ku ah. Dhalaanka gabdhaha ahi waxay yeelan karaan xubinta taranka oo si aan caadi ahayn u samaysanta. Daaweyntu waxay caawin kartaa dhibaatooyinka nafta khatarta ku ah ee jiradan.

Dhibta Tayroodka Lagu Dhasho (Congenital Hypothyroidism) waxay dhacdaa marka jirka dhalaanku uusan samayn hoormoonka tayroodka si cunuggu u koro oo u kobco. Daawayn ayaa caawin karta ka hortagga dhibaataada koriin iyo koboc la'aanta.

Cystic Fibrosis (CF) waa jiro la iska dhaxlo ee sanbabada iyo habdhiska dheefshiidka, taas oo keeni karta nafaqo-xumi iyo infagshinada xabadka oo soo noqnoqda. Horay u ogaanshaha iyo daawayntu waxay kordhin kartaa koriinka, waxayna yarayn kartaa infakshinada.

Galactosemia waxay dhacdaa marka aan dhalaanku uusan kala goyn karin sonkorta caanaha ku jirta (galactose). Cuno gaar ah oo aanay ku jirin sonkorta caanaha ayaa ka hortagi karta dhibaato ku timaada maskaxda iyo beerka

Jirada Sickle Cell iyo Hemoglobinopathies kale waa dhibaatooyin la iska dhaxlo oo saamaysa unugyada cas ee dhiigga. Qaar dhibaatooyinkan ka mid ahi waxay sababi karaan xanuun saa'id ah iyo infashinno ama dhibaatooyin kale oo caafimaad oo dhimasho keeni kara. Daawayn ayaa loo baahan karaa si hoos loogu dhigo fursadda infakshinada iyo dhibaatooyinka kale. Dhalaanka dhibaatooyinkan qaba waa inuu arko dhakhtar taqasus u lehi.

Xaalad Qatar ee Isutagga Difaaca-jirka (Severe Combined Immunodeficiency ama SCID) waxaa ku jira dhibaatooyin kooxo difaaca-jirka ah oo dhif ah laakiin khatar ah. Jirka dhalaanka ayaan awoodin inuu sameeyo unugyada qaar jirka ka difaaca infakshinada. Dhalaanka aan la daawayn waxaa ku dhici kara infakshino nolosha qatar galin kara, bagteeriyo, fayruusyo iyo fungus dartood. Daawayntu waxay hoos u dhigi kartaa qatarta infakshinada.

Dhibaataada Kaydinta Lysosomal (Lysosomal Storage Disorders ama LSD) waa xaalado dhacda marka jirku uusan samayn ensaymyo loo baahan yahay inay molikiyuulo waaweyn burburiyaan oo ka dhigaan wax la isticmaali karo. Molikiyuulada waaweyn ayaa unugyada dhexdooda isku gaargaara, waxayna keeni karaan waxyeelo maskax, neerfe, wadne, lafo, beer iyo xubno kale. Daaweynta waxaa ku jiri kara ensaymka oo badal loo helo iyo talaalidda dhuuxa lafta. Ohio waxay baartaa dhibaatooyinka soo socda ee kajira dhanka kaydinta lysosomal: Jirada Krabbe, Mucopolysaccharidosis Nooca I, iyo Jirada Glycogen Storage Nooca II (Pompe Disease).

